

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраля

KICHIK YOSHDAGI BOLALARNI

O'YIN ORQALI BILISH JARAYONLARINI RIVOJLANTIRISH

Termiz davlat pedagogika instituti maktabgacha ta'lim fakulteti talabasi

Bahromova Maftuna Bahrom qizi

Annotatsiya: Maqolaning mazmuni bolalarni aqliy rivojlantirish, bilish kompetensiyasini shakllantirishda o'yinlardan foydalanishning zamonaviy uslubiy yondoshuvlarini ishlab chiqishga, o'yinli ta'limiy faoliyatlarni o'yinlar asosida tashkil etish va bugungi kun maktabgacha yoshidagi bolalar uchun aqliy rivojlantirish mazmuni metodikasini ishlab chiqishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Xalq og'zaki ijodi, aqliy rivojlanish, rivojlanish sohalari kompetensiyalari, intellektual salohiyat, o'yinli ta'limiy faoliyat.

Respublikamizda bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida bolalarni sifatli maktabgacha ta'lim olishlari uchun keng ko'lamli islohatlar amalga oshirilmoqda. Sohada amalga oshirilayotgan barcha islohatlarning bosh maqsadi yurtimiz kelajagi bo'lgan bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishi uchun sharoitlar yaratishdan iborat.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni o'yini xilma-xildir. Ularni o'yin turlarini asosan quyidagi klassifikatsiya qilish mumkin.

1) syujetli va rollarga bulib oynaladigan o'yinlar; 2) Dilaktik o'yinlar; 3) Harakatli yoki qoidali o'yinlar; 4) Aralashtirilgan o'yinlar; 5) Korish va yasash o'yinlari.

Syujetli va rollarga bo'lib o'ynaladigan o'yinlar bog'cha yoshi bolalarning eng asosiy o'yin formasidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar koproq «bog'cha-bog'cha», «poezd-poezd» kabi qiziqarli bo'lgan o'yinlar o'ynaydi. Lekin turli yoshdagi bolalarning o'yinlari bir xil bo'lsa ham syujeti har xil bo'ladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga sensor tarbiya berishda didaktik o'yinlarni roli katta. Didaktik o'yinlar maktabgacha ta'lim muassasasida maxsus dastur asosida olib boriladigan mashg'ulotlarni muvaffaqiyatli o'tkazishga, katta guruh bolalarini maktabdagi o'qish faoliyatiga tayyorlashga katta yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar o'yinlari ichida harakatli yoki qoidali o'yinlar xam muhimdir. Chunki harakli o'yinlar bolalarni jismoniy jihatdan chiniqtiradi, dadil, qo'rqmas, epchil bo'lishga undaydi. Bolalarda tashabbuskorlik, jamoa, burch hislarini o'stiradi. Bunga «Kim birinchi», «koptok», «oq quyoncha otiribdi», «yetib ol» o'yinlari kiradi. Harakatli o'yinlar asosan sayr va jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida otkaziladi. Drammalashtirilgan o'yinlarni ham bolalar sevib o'ynaydilar. Bu

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраля

o'yinlar turli xil ertak va hikoyalar sahnaga qo'yiladi, rollarni esa bevosita bolalarning o'zlari ijro etadilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalar o'yinlari orasida qurish-yasash o'yinlari hammaga ma'lum bir maqsadga qaratilgan bo'ladi. O'yin faoliyati bolalarni individual ravishda o'rganish imkonini beradi. Ayrim bolalar jamoa Bo'lib o'ynashni yoqtiradilar bu psixologik bolani umumiy taraqqiyotiga ta'sir etadi. Shuning uchun tarbiyachilar jamoa o'yinlarga tortishlari kerak. Bola psixikasining taraqqiy etishda o'yinning roli beqiyosdir. Biz bolaning psixik taraqqiyotini o'yinsiz tasavvur qilishimiz qiyin. Chunki, o'yin orqali bola faqat jismoniy tomondan emas, balki psixologik tomondan ham rivojlanadi. O'yin orqali bola olamni, undagi narsa hodisalarni, ularga xos xususiyatlarni o'rganibgina qolmay, balki nutq so'zlashga, mustaqil fikrlashga xayol qilishga, ijod qilishga, muomala madaniyatiga o'rganadi

Ko'pchilik psixologlar hamda pedagoglar o'yinning psixologik masalalari bilan bevosita shug'ullanib, o'yinlarning bolani psixik kamol toptirishdagi ahamiyatiga alohida to'xtalib o'tganlar. Ma'lumki, o'yin bola uchun voqelikni aks ettirishdir. Bu voqelik bolani qurshab turgan voqelikdan ancha qiziqarlidir. o'yinning qiziqarliligi uni anglab etishning osonligidadir. Kattalar hayotida faoliyat, xizmat, yumush qanday ahamiyatga ega bo'lsa, bola hayotida o'yin ham xuddi shunday ahamiyat kasb etishi mumkin. Jahon psixologiyasi fanida to'plangan boy ma'lumotlarga asoslanib, quyidagicha mulohaza yuritish mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalarda harakatning o'sishiga o'yinning ta'siri haqida gap borganda avvalo shuni aytish kerakki, birinchidan, o'yinni tashkil qilishning o'ziyiq mazkur yoshdagi bolaning harakatini o'stirish va takomillashtirish uchun eng qulay shart-sharoit yaratadi. Ikkinchidan, o'yinning bola harakatiga ta'sir etishining sababi va xususiyati shuki, harakatning murakkab ko'nikmalarini sub'ekt aynan o'yin paytida emas, balki bevosita mashg'ulot orqali o'zlashtiradi. Uchinchidan, o'yinning keyinchalik takomillashuvi barcha jarayonlar uchun eng qulay shart-sharoitlarni vujudga keltiradi. Shu boisdan o'yin faoliyati xatti-harakatniamalga oshirish vositasidan bolaning faolligini ta'minlovchi mutaqlil maqsadga aylanadi. Negaki, u (o'yin) sub'ekt (jonzot) ongining dastlabki ob'ekti darajasiga o'sib o'tadi. Maktabgacha yoshdagi bola muayyan xususiyatga ega bo'lgan rolni tanlaydi, shu bilan birga u yoki bu personajga xos qat'iy yurish-turishni ongli ravishda ijro etishga intiladi. Shunday ekan, o'yin mazkur bola uchun eng zarur faoliyatga aylana boradi va yangi shakldagi harakatlarni, takomillashtirish, ularni anglagan holda esga tushirish ehtimoli yaqqol voqelikka aylana boshlaydi. Bolaning o'yinlar shart-sharoitidan kelib chiquvchi ongil maqsadi harakatlarni bajarish kezida o'z ifodasini

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраля

topadi va uning o'z oldiga qo'ygan maqsadi esda olib qolish va esga tushirish jarayonlariga aylanadi. Bolaning laboratoriya sharoitiga nisbatan o'yinlarda ko'proq so'zlarni eslab qolish va esga tushirish imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa ixtiyoriy xotira xususiyatini chuqurroq ochishga yordam beradi. Tajribada yig'ilgan ma'lumotlarni tahlil qilish quyidagicha xulosa chiqarish imkonini beradi: a) o'yinda bola tomonidan ma'lum rol tanlash va uni ijro etish jarayoni bir talay axborotlarni eslab qolishni talab qiladi; b) shu boisdan personajning nutq boyligini egallash, xatti-harakatini takrorlashdan iborat ongli maqsad bolada olinroq paydo bo'ladi va oson amalga oshadi. O'yin faqat bilish jarayonlarini takomillashtirib qolmay, bolaning xulq-atvoriga ham jobjiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Talim to'g'risidagi qonun T.: 23 sentabr 2020-yil
2. O'zbekiston respublikasining qonuni Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida Qonunchilik palatasi tomonidan 2019-yil 22-oktabrda qabul qilingan Senat tomonidan 2019- yil 14-dekabrda ma'qullangan
3. N.M Aksarina, Go'dak bolalar tarbiyasi, T.:1983.(50)
4. O Eshmuradov, G Ismoilova , “Oilaviy munosabatlarda bolalar ta'rbiyasiga ta'siri etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar”, “Science and innovation”, Том 1. В4. Страницы-201-205
5. “Ilk qadam” maktabgacha ta'lim muassasasining davlat o'quv dasturi. 2018-yil.